

Цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

УДК 347.51

Черкасов Денис Олегович

аспірант навчання юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Черкасов Денис Олегович

аспирант юридического факультета

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Cherkasov Denys

Postgraduate of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЦИВІЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАВДАНУ ДЕФЕКТОМ В
ПРОДУКЦІЇ**

**НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА
ГРАЖДАНСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ВРЕД, ПРИЧИНЕННЫЙ
ДЕФЕКТОМ В ПРОДУКЦИИ**

**SOME ASPECTS OF ECONOMIC ANALYSIS OF PRODUCT
LIABILITY**

***Анотація.** Дана стаття присвячена здійсненню економічного аналізу цивільної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції.*

Обґрунтовано тезу про те, що проведення економічного аналізу тієї чи іншої моделі правового регулювання має дуже важливе значення, оскільки дає можливість передбачити наслідки її запровадження та визначити її ефективність.

Визначено, що в Україні на сьогодні інститут відповідальності за шкоду завдану дефектною продукцією побудований на основі моделі «повного компенсаційного захисту», оскільки суть цієї відповідальності полягає виключно в обов'язку відшкодувати шкоду, завдану дефектом в продукції.

Проаналізовано критичні міркування іноземних науковців у сфері економічного аналізу права щодо економічної ефективності абсолютної безвинної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції, як прояву моделі «повного компенсаційного захисту», виокремлено ряд її істотних недоліків з точки зору економічного аналізу, серед яких варто виділити такі:

- Далеко не кожна особа, якій завдано шкоду внаслідок дефекту в продукції дійде до судового процесу;*
- Не завжди є можливим документально підтвердити в суді завдані збитки, що в свою чергу буде приводити до недокомпенсації завданої шкоди;*
- Виробники продукції за рахунок статистичних та аналітичних даних, можуть врахувати потенційні збитки у вигляді відшкодування потерпілим шкоди, завданої дефектною продукцією, судові витрати та включити їх у вартість своєї ж продукції. Таким чином весь майновий тягар буде зрештою покладений на самих же покупців продукції.*

На основі здійсненого в статті аналізу було зроблено висновок, що концепція абсолютної безвинної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції, на сьогоднішній момент є найбільш оптимальною, не зважаючи на всі її недоліки. В той же час зроблено висновок, що поряд з даним механізмом досить доречно виглядав би додатковий механізм захисту цивільних прав, наприклад, у вигляді обов'язкового страхування

виробниками продукції своєї відповідальності та поширеного добровільного страхування споживачами своїх потенційних збитків

Ключові слова: *відповідальність за шкоду, економічний аналіз, модель «повного компенсаційного захисту», дефект, продукція.*

Аннотация. *Данная статья посвящена осуществлению экономического анализа гражданской ответственности за вред, причиненный дефектом в продукции.*

Обоснованно тезис о том, что проведение экономического анализа той или иной модели правового регулирования имеет очень важное значение, поскольку дает возможность предвидеть последствия ее внедрения и определить ее эффективность.

Определено, что в Украине на сегодняшний момент институт ответственности за вред, причиненный дефектной продукцией построен на основе модели «полной компенсационной защиты», поскольку суть этой ответственности заключается исключительно в обязанности возместить вред, причиненный дефектом в продукции.

Проанализированы критические соображения иностранных ученых в области экономического анализа права относительно экономической эффективности абсолютной безвинной ответственности за вред, причиненный дефектом в продукции, как проявления модели «полной компенсационной защиты», выделены ряд ее существенных недостатков с точки зрения экономического анализа, среди которых стоит выделить следующие:

– *Далеко не каждый человек, которому причинен вред вследствие дефекта в продукции дойдет до судебного разбирательства;*

– Не всегда возможно документально подтвердить в суде причиненные убытки, что, в свою очередь, будет приводить к недокомпенсации причиненного вреда;

– Производители за счет статистических и аналитических данных, могут учесть потенциальные убытки в виде возмещения потерпевшим вреда, причиненного дефектной продукцией, судебные расходы и включить их в стоимость своей же продукции. Таким образом все имущественное бремя будет в конце концов положено на самих же покупателей продукции.

На основе проведенного в статье анализа был сделан вывод, что концепция абсолютной безвинной ответственности за вред, причиненный дефектом в продукции, на сегодняшний момент является наиболее оптимальной, несмотря на все ее недостатки. В то же время сделан вывод, что наряду с данным механизмом весьма уместно смотрелся бы дополнительный механизм защиты гражданских прав, например, в виде обязательного страхования производителями продукции своей ответственности и распространения добровольного страхования потребителями своих потенциальных убытков.

Ключевые слова: ответственность за вред, экономический анализ, модель «полной компенсационной защиты», дефект, продукция.

Summary. *This article focuses on economic analysis of product liability.*

It has been substantiated that the economic analysis of a particular model of legal regulation is very important because it allows to predict the consequences of its implementation and to determine its effectiveness.

It has been determined that the institute of product liability in Ukraine is based on the model of "full compensation protection", since the essence of this

responsibility is solely obliged to compensate for the damage caused by the defect of the products.

Critical considerations of foreign scientists in the field of economic analysis of the law concerning the economic efficiency of product liability have been analyzed, as a manifestation of the model of "full compensation protection". A number of its major disadvantages was highlighted in terms of economic analysis, among which should be noted the following:

- Not every person suffered from product defect will seize the court;*
- It is not always possible to prove incurred damages in court, which will lead to an under-compensation for the damage;*
- Manufacturers of products can take into account potential losses in the form of compensation to victims of defective products, court costs and include them to the cost of their products through statistical and analytical data. Thus, the entire property burden will be laid on the products buyers themselves.*

It has been concluded that the concept of absolute innocent product liability is by far the most optimal, despite all its disadvantages. At the same time, it has been mentioned that, an additional mechanism for civil rights protection would be appropriate, for example, as the compulsory insurance of liability of product manufacturers and the extended voluntary insurance of consumers' potential losses.

Key words: *product liability, economic analysis, full compensation protection model, defect, products.*

Постановка проблеми. Коли держава стикається із завданням формування правових інститутів, в тому числі з метою змінити або зміцнити соціальні норми або зовсім витіснити мотивацію протиправної людської поведінки, йому необхідно чітко прорахувати регуляторні наслідки введення такого регулювання.

Ключова роль позитивного економічного аналізу права полягає в розробці передбачуваних моделей реального регуляторного впливу тих чи інших запропонованих правових норм на людську поведінку. Якщо перед правовою реформою ставиться мета змінити деякі соціально-економічні реалії, людську поведінку, виправити суспільні вади або направити розвиток суспільства в деякому напрямку, економічний аналіз права може в ряді випадків допомогти передбачити вплив різних варіантів правової реформи на суспільні відносини, оцінити їх порівняльну ефективність з точки зору досягнення поставлених перед реформою цілей і вибрати оптимальний спосіб досягнення таких цілей [1, с. 40-41].

Враховуючи вищенаведене, вважаємо за необхідне висвітлити, розглянути та проаналізувати думки та позиції різних іноземних науковців з приводу економічного аналізу цивільної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції. На нашу думку, це дасть нам більш глибоке розуміння даного інституту, що в свою чергу дозволить нам більш системно підійти до питання вдосконалення правового механізму запобігання вчинення цивільних правопорушень у вигляді завдання шкоди особі дефектною продукцією та вдосконалення правового механізму притягнення винних осіб за вчинення вказаного правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зауважити, що наукові розробки з економічного аналізу права як такого на теренах України майже не здійснюються, тоді як питання економічного аналізу цивільної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції українськими науковцями не підіймалося взагалі.

Серед зарубіжних науковців, які займалися дослідженням проблематики економічного аналізу права загалом та економічного аналізу відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції зокрема, варто виділити таких: М. Адамс [4], М. Гестфілд [8], В. Донахер [12], А. Карапетов

[1], Н. Меркуро [9], Р. Познер [2], М. Полінські, С. Шевел [11], Г.Пріст [10], М. Фауре [5], К. Хамада [6] К. Хілтон [7], А. Тверський, Дж.Хендерсон [3] та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дана стаття присвячена дослідженню позицій різних іноземних науковців у сфері економічного аналізу цивільної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції з метою вивчення іноземного досвіду в даній сфері, який може бути застосований на теренах України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні правове регулювання у сфері відповідальності за шкоду завдану дефектною продукцією здійснюється Законом України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» від 19.05.2011 № 3390-VI.

Прийняття даного закону стало результатом імплементації положень Директиви Ради ЄС «Про уніфікацію правових та адміністративних норм про відповідальність виробників за дефектну продукцію» № 85/374 ЄЕС від 25 липня 1985 року (далі – Директива № 85/374 ЄЕС).

Станом на сьогодні в Україні, як і в більшості країн світу, застосовується концепція абсолютної безвинної відповідальності (або концепція суворої відповідальності) за шкоду, завдану дефектною продукцією, яка була започаткована в США, а потім її приклад наслідували країни – члени ЄС і ряд інших держав.

Дана концепція передбачає найбільш спрощений механізм притягнення виробника до відповідальності без вини за шкоду, завдану дефектною продукцією. Це пояснюється тим, що потерпілий як правило є більш слабкою стороною, а тому потребує більших гарантій забезпечення відшкодування завданої йому шкоди внаслідок дефекту в продукції. В той же час покладення на виробника додаткових ризиків понесення відповідальності перед потерпілим здійснено з метою стимулювання

здійснення з його боку більш обачної та належної поведінки, забезпечення введення в обіг тільки якісної та безпечної продукції. Слід зауважити, що абсолютна безвинна цивільна відповідальність за шкоду, завдану дефектною продукцією – це фактично єдиний правовий механізм та єдина модель захисту цивільних прав потерпілих осіб в Україні, однак дана модель – далеко не єдина, яка застосовується в інших країнах світу.

З огляду на це, на нашу думку, варто звернутися до Карапетова А.Г., який зазначає, що коли позитивне право структурує ті чи інші цивільні права і їх зміст, воно неминуче стикається з проблемою вибору оптимальної моделі їх захисту в разі порушення. Серед різних приватноправових засобів захисту цивільних прав слід виділити режим компенсаційного захисту, в рамках якого право захищається за допомогою витребування від порушника грошового відшкодування, але не може захищатися за допомогою превентивного припинення порушення або буквального відновлення порушеного права. Серед різних моделей компенсаційного захисту найбільш типовою для цивільного права є модель «повного компенсаційного захисту». Тут порушене право захищається позовом про відшкодування всіх виниклих збитків, і потерпілий як мінімум в теорії за рахунок грошової компенсації ставиться в положення, в економічному плані рівнозначне тому, в якому він знаходився б, якби не було його право порушено [1, с. 292].

Саме на основі даної моделі «повного компенсаційного захисту» й побудовано інститут відповідальності за шкоду завдану дефектною продукцією, оскільки суть відповідальності полягає виключно в обов'язку відшкодувати шкоду, завдану дефектом продукції.

Окремо слід зазначити, що під шкодою відповідно до пункту 6) частини 1 статті 1 Закону України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» розуміється завдані внаслідок дефекту в продукції каліцтво, інше ушкодження здоров'я або смерть особи,

пошкодження або знищення будь-якого об'єкта права власності, за винятком самої продукції, що має дефект.

Виходячи з цього для того, щоб здійснити економічний аналіз відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції, варто звернутися до аналізу моделі компенсаційного захисту цивільних прав.

В економічному плані стягнення збитків відновлює порушену економічну ефективність по Парето. Порушення права найчастіше завдає шкоди правоволодільцю. Відповідно, навіть якщо порушник щось від цього порушення виграє, то ми маємо ситуацію, коли порушення призводить до неефективної по Парето зміни. Стягнення збитків у теорії відновлює статус-кво і ставить жертву в стан байдужості до факту правопорушення (що означає, що в ідеалі в результаті стягнення збитків жертва повинна залишитися в тому ж економічному стані, в якому вона перебувала б, якби її право порушене не було).

Так що елементарний мікроекономічний аналіз призводить до висновку про позитивну економічну роль інституту стягнення збитків.

Однак цікавим є питання, чи приводить така компенсація до превенції правопорушень.

З точки зору критерію Парето правопорушення може представлятися як економічно ефективну поведінку, коли жертва зазнає збитків, але вони нижчі, ніж виграш порушника, і останній здійснив відшкодування. В даному випадку можна говорити про *prima facie* економічно ефективне правопорушення.

Такого роду порушення слід відрізняти від порушень неефективних, тобто таких, в результаті яких правовласник програє більше, ніж виграє порушник.

Також, варто звернути увагу на те, яку роль відіграє позов про стягнення збитків у справі превенції ефективних і неефективних правопорушень.

Такий спосіб захисту в теорії здатен придушити стимули до неефективних порушень. Якщо порушник виграє від порушення 1 тис. гривень., а жертва програє 1,5 тис. гривень, то порушення є неефективним по Парето. Загроза відшкодування 1,5 тис. гривень, тобто суми, більшої, ніж виграш порушника, в теорії запобігає порушенню, яке не призводить до приросту економічного добробуту. Тому фахівці в економічному аналізі права, як правило, підтримують інститут відшкодування збитків.

Але якщо порушення є ефективним, і порушник виграє більше, ніж програє жертва, то позов про відшкодування збитків відновлює економічний інтерес жертви, але залишає порушникові певну частку виграшу, достатню для того, щоб порушення виявлялося все ще вигідною справою. Відповідно, з мікроекономічної точки зору такий позов не перешкоджає ефективним правопорушенням [1, с. 298-299].

Як правильно висловився Меркуро М. у тих випадках, коли відшкодування збитків є єдиною доступною правовласнику опцією захисту своїх порушених прав, позитивне право фактично стимулює ефективне правопорушення і створює умови для переходу прав і благ в руки того, кому вони цінніші (тобто того, хто отримує з їх володіння велику вигоду) [9]. Інакше кажучи, коли позитивне право оголошує, що воно буде захищати приватні права виключно в рамках моделі повного компенсаційного захисту, воно фактично дає претенденту (порушнику) право на свого роду примусовий викуп даного права у правовласника.

Але тут важливим є питанням, чи припустима ситуація, коли позов про збитки буде єдиним засобом захисту правовласника, і якщо так, то в яких випадках.

На думку Карапетова А.Г. таке рішення породжує серйозні проблеми з точки зору економічної ефективності. Основна проблема моделі повного компенсаційного захисту, коли вона є єдиною доступною санкцією за правопорушення, полягає в тому, що вона створює стимули до примусового, недобровільного обороту прав, які не гарантують реальну повну компенсацію.

Суди занадто часто, щоб це можна було ігнорувати, схильні присуджувати як збитки суму, меншу, ніж розмір реальних збитків, що ставить жертву в стан байдужості до факту правопорушення.

Фактори ризику недокомпенсації цілком очевидні. Як мінімум це пов'язано з доведенням збитків. До того ж навіть, якщо суд присудив на користь позивача відшкодування всіх дійсно виниклих збитків, немає ніяких гарантій, що рішення буде виконано.

У підсумку ми маємо ситуацію, коли ймовірність фактичного отримання правовласником повної грошової компенсації (з урахуванням невисоких шансів довести свої збитки, правових обмежень на стягнення збитків і проблем з отриманням стягнутого на стадії виконання рішення) набагато нижче 100%.

При більш широкому погляді на регулятивний ефект застосування такої моделі захисту, при якій цивільні права захищаються тільки позовом про збитки, відкривається ще більш насторожуюче явище. Якщо потенційні правопорушники усвідомлюють, що ймовірність того, що їм доведеться відшкодувати жертвам всі їх збитки, настільки низька, вони дисконтують витрати від застосування до них даної санкції на величину цього відсотка, тобто орієнтуються на очікуваний рівень витрат.

На думку Хамада К. навіть якщо законодавець хотів би захистити споживача, ввівши правило суворої відповідальності, виробник все одно додасть очікувані витрати до собівартості. Споживач знову сплатить повну

ціну, оскільки очікувані витрати на відшкодування передаються йому, що відображається в більш високій ринковій ціні. Оскільки виробники та споживачі пов'язані між собою через ціновий механізм, кожна зміна відповідальності на виробника буде передана споживачеві. Саме тому правове втручання у перерозподіл багатства споживачеві шляхом запровадження концепції суворої відповідальності виробника за шкоду, завдану дефектною продукцією, таким чином, здається марним [6].

Також слід звернути увагу на думку М. Адамса, який зазначив, що коли групи споживачів є неоднорідними, запровадження суворої відповідальності буде мати навіть несприятливі ефекти розподілу. Так, зокрема, значною частиною збитків є втрачений дохід, тому очікувані збитки, звичайно, вищі для споживачів з високими доходами, ніж для споживачів з низькими доходами. Проте виробник буде враховувати середній очікуваний збиток і додасть це до своєї собівартості, щоб отримати єдину ринкову ціну для всіх споживачів. Ефект полягає в тому, що, коли споживачі з низькими доходами все ще купують продукт, вони «платять» за очікувані збитки споживачів з високими доходами. Тому сувора відповідальність у встановленні відповідальності за продукцію створює перерозподіл від бідних до багатих споживачів [4]. З тієї ж причини Г. Пріст стверджував, що вибух відповідальності за якість продукції в США, особливо боляче вдарив по групі з низькими доходами [10].

Цей ефект буде ще гіршим, якщо правило суворої відповідальності не стосується тільки шкоди, яку зазнають споживачі, але й будуть поширюватися й на збитки, завдані третім сторонам, як це зроблено в Директиві № 85/374 ЄЕС. У цьому випадку ринкова ціна знову буде вищою, оскільки виробник повинен сплатити шкоду, заподіяну третім особам. Збільшені очікувані збитки знову будуть передані споживачеві, який сплачує більш високу ринкову ціну за шкоду, яку продукт, який він купив, може

завдати третім особам. Споживач не має можливості передати цю підвищену ціну іншим особами і тому він фактично платить за захист третіх осіб.

Таким чином, розширення суворої відповідальності за шкоду, завдану третім сторонам, перерозподіляє багатство від споживачів третім сторонам. Це знову збільшує негативний перерозподільний ефект, який споживачі сплачуватимуть за високі ціни за очікувані збитки третіх осіб. Оскільки втрачені доходи є важливою частиною шкоди, знову ж таки групи з високими доходами дійсно отримують користь від перерозподілу.

Це показує, що узагальнена суворі відповідальність, введена Директивою № 85/374 ЄЕС, не тільки є неефективною, але й заснована на неправильних ідеях щодо захисту споживачів [5, с. 647-648].

Висновки. Виходячи зі зробленого нами аналізу, вважаємо за необхідне зробити такі висновки:

1. Станом на сьогодні в Україні, як і в більшості країн світу, застосовується концепція абсолютної безвинної відповідальності (або концепція суворої відповідальності) за шкоду, завдану дефектом в продукції.

2. Інститут відповідальності за шкоду завдану дефектною продукцією, побудовано на основі моделі «повного компенсаційного захисту», оскільки суть цієї відповідальності полягає виключно в обов'язку відшкодувати шкоду, завдану дефектом продукції.

3. З точки зору економічного аналізу права інститут відповідальності за шкоду, завдану дефектною продукцією, який побудований виключно на моделі повного компенсаційного захисту, має ряд недоліків, серед яких слід виділити такі:

— Далеко не кожна особа, якій завдано шкоди, завдану дефектною продукцією дійде до судового процесу та буде відстоювати свої права;

— Не завжди є можливим документально підтвердити в суді завдані збитки, що в свою чергу буде приводити до недокомпенсації завданої шкоди;

— Виробники продукції за рахунок статистичних та аналітичних даних, можуть врахувати потенційні збитки у вигляді відшкодування потерпілим шкоди, завданої дефектною продукцією, судові витрати та включити їх у вартість своєї ж продукції. Таким чином весь майновий тягар буде зрештою покладний на самих же покупців продукції.

1. Станом на сьогодні концепція суворої відповідальності виробника за шкоду, завдану дефектною продукцією, піддається критиці більшістю науковців у зв'язку з її неефективністю.

2. В той же час, на жаль, ані у вітчизняній, ані у закордонній літературі, не зважаючи на критику концепції суворої відповідальності виробника за шкоду, завдану дефектною продукцією, не пропонується жодної реальної та ефективної альтернативи, яка б могла замінити її.

3. На нашу думку, концепція абсолютної безвинної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції, на сьогоднішній момент є найбільш оптимальною, не зважаючи на всі її недоліки. В той же час варто зауважити, що поряд з даним механізмом досить доречно виглядав би додатковий механізм захисту цивільних прав, наприклад, у вигляді обов'язкового страхування виробниками продукції своєї відповідальності та поширеного добровільного страхування споживачами своїх потенційних збитків. Вважаємо, що даний механізм зміг би нейтралізувати більшість недоліків концепції абсолютної безвинної відповідальності за шкоду, завдану дефектом в продукції.

Література

1. Карапетов А.Г. Экономический анализ права. М.: Статут, 2016. 528 с.
2. Познер. Р. Экономический анализ права. СПб. Экономическая школа / Пер. с англ. под ред. В.Л. Тамбовцева, 2004, в 2-х т., Т. 1. 544 с., Т. 2. 464 с.
3. Aaron D. Twerski & James A Henderson, Jr., Manufacturers' Liability for Defective Product Designs: The Triumph of Risk Utility, 74 Brook. L. Rev. P. 1061, 1062 (2009).
4. Adams, M. Produkthaftung: Wohltat oder Plage – Eine Okonomische Analyse (1987) Betriebsberater, Beilage 20 zu Heft 31/1987, PP. 5–10.
5. Faure, M. (2016). Economic Analysis of Product Liability. In P. Machnikowski (Ed.), European Product Liability: An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies (PP. 619-666). Intersentia. doi:10.1017/9781780685243.019.
6. Hamada, K. Liability rules and income distribution in product liability (1976) // American Economic Review. PP. 228–234.
7. Keith N Hylton, The Law and Economics of Products Liability (Boston Univ. Sch. of Law, Working Paper No. 12-39, 2012.
8. Mark A. Geistfeld, Principles of Products Liability. PP. 43-44 (2006).
9. Mercuro N., Medema S.G. Economics and the Law: From Posner to Post-Modernism and Beyond. 2nd ed. Princeton University Press, 2006. P. 138;
10. Priest, G. The current insurance crisis and modern tort law (1987) // Yale Law Journal. PP. 1521–1590.
11. Steven Shavell, A. Mitchell Polinsky, The Uneasy Case for Product Liability, 123 Harv. L. Rev. P. 1437, 1440 (2010).
12. William A. Donaher et al., The Technological Expert in Products Liability Litigation, 52 Tex. L. Rev. P. 1303, 1310-11 (1974).

References

1. Karapetov A.G. *Ekonomicheskiy analiz prava*. M.: Statut, 2016. 528 s.
2. Pozner. R. *Ekonomicheskiy analiz prava*. SPb. *Ekonomicheskaya shkola*. / Per. s angl. pod red. V.L. Tambovtseva, 2004, v 2-kh t., T. 1. 544 s., T. 2. 464 s.
3. Aaron D. Twerski & James A Henderson, Jr., *Manufacturers' Liability for Defective Product Designs: The Triumph of Risk Utility*, 74 *Brook. L. Rev.* P. 1061, 1062 (2009).
4. Adams, M. *Produkthaftung: Wohltat oder Plage – Eine Okonomische Analyse* (1987) *Betriebsberater*, Beilage 20 zu Heft 31/1987. PP. 5–10.
5. Faure, M. (2016). *Economic Analysis of Product Liability*. In P. Machnikowski (Ed.), *European Product Liability: An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies* (PP. 619-666). Intersentia. doi:10.1017/9781780685243.019.
6. Hamada, K. *Liability rules and income distribution in product liability* (1976) // *American Economic Review*. PP. 228–234.
7. Keith N. Hylton, *The Law and Economics of Products Liability* (Boston Univ. Sch. of Law, Working Paper No. PP. 12-39, 2012).
8. Mark A. Geistfeld, *Principles of Products Liability*. PP. 43-44 (2006).
9. Mercuro N., Medema S.G. *Economics and the Law: From Posner to Post-Modernism and Beyond*. 2nd ed. // Princeton University Press, 2006. P. 138;
10. Priest, G. *The current insurance crisis and modern tort law* (1987) // *Yale Law Journal*. PP. 1521–1590.
11. Steven Shavell, A. Mitchell Polinsky, *The Uneasy Case for Product Liability*, 123 *Harv.L.Rev* P. 1437, 1440 (2010).
12. William A. Donaher et al., *The Technological Expert in Products Liability Litigation*, 52 *Tex. L. Rev.* 1303, 1310-11 (1974).